

Teodor Mazilu sau instinctul vieții

Teodor Mazilu... Ce s-a pierdut prin dispariția lui ? Răspund fără ezitare : o mare inteligență nativă. Nu și-a frecat prea mult coatele pe băncile școlii, și pasiunea studiului nu l-a devorat. Provenea dintr-o familie pentru care învățătura era un lux și cerea sacrificii mari, dar oricât de mari ar fi fost aceste sacrificii — putem deduce din datele proprii sale biografii, împrumutate unor personaje, firește, după măsluirea de rigoare — această familie era dispusă, era chiar hotărâtă să le facă. Pentru el, alesul născut cu stea în frunte, singurul dintre ei care putea avea toate șansele să treacă la propriu ceea ce a devenit mai târziu titlul primului roman al lui Teodor Mazilu : **Bariera**. Acest copil înzestrat, care avea ceva, și care trebuia să devină mândria familiei, a abandonat însă școala, cam înainte de vreme, dezamăgind, cu siguranță și pe drept cuvânt, sufletele acelea pline de căldură și de înțelegere, dar nu chiar de atîta înțelegere încît să priceapă că un neisprăvit poate să facă și el ceva în viață...

Viață... Iată cuvîntul care ne trebuie, cuvîntul care poate spune totul despre Teodor Mazilu. Viața, asta a fost pasiunea lui, setea lui mereu nestinsă, și viața este ceva ce nu se învață în școală. În școală se învață matematica, fizica, istoria, literatura, chimia, biologia. Dacă se învață. Viața însă, simțul acela superior, care-ți îngăduie să rămi, atît timp cît trăiești, un om viu și nu numai un „cadavru viu”, asta nu se învață la școală. Pentru știința vieții nu există decît un singur fel de manuale, capodoperele literare și artistice, pe care școala, din rațiuni didactice sau de altă natură, le înecă într-un demers istoric, nivelator. În școală, ca să ajungi la Eminescu trebuie să începi cu Țichindeal, care o fi el „gură de aur”, nu zic nu, dar care e departe de a fi o călăuză indispensabilă, ca Virgiliu pentru Dante. Mazilu a înțeles repede acest lucru și, abandonînd studiile regulate, s-a înscris la școala capodoperelor, a fost, cu alte cuvinte, un autodidact superior. Nu se incurcă în autori minori și cărți mediocre, avea instinctul sigur al valorilor și se simțea bine numai pe înalțimi, în compania lui Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Thomas Mann, Balzac, Shakespeare, Melville, Kafka, Sadoveanu, Rebreanu, Eminescu, Caragiale, Arghezi, Blaga. Și a mai multor colegi contemporani, pe care e mai bine să nu-i numesc, din motive lesne de înțeles. În cărți, ca și în muzică sau pictură, căuta cu aviditate simțul vieții, forța aceea tulburătoare a geniului de a repeta procesul creator natural printr-o adîncă înțelegere a legilor firii. Nu contenea să admire inteligența care luminează dinăuntru misterul etern al vieții, fără să se piardă în labirintul speculațiilor pure. Totul pentru el se afla aici, în existența pămîntească. Sublimul, frumosul, dreptatea plăcere, durerea, chiar absolutul și transcendența, totul, absolut totul, era convins, se află aici, numai aici. Dincolo nu mai e nimic, pentru că dincolo nu există. Mi-a spus asta odată, cu mulți ani în urmă. Prietenia îndelungată, și prețioasă pentru mine, cu care m-a învrednicit Teodor Mazilu îmi amintește, însă, la timp, că nu trebuie să cad în greșeala celor doi „salariați” care vorbeau despre „bicarbonat și necunoscut cam în aceiași termeni, încît cu mare greutate mai distingeai necunoscutul de bicarbonat și bicarbonatul de necunoscut...” Mă mulțumesc să constat că moartea însăși făcea pentru el parte din viață, și abia acum, cînd a plecat dintre noi, în acel loc care nici nu există, observ cu surprindere ce mult a scris despre moarte, ce distant și nobil a trăit acest sentiment al sfîrșitului, ce bine a știut să-l țină în lesă, împiedicîndu-l să devină o teroare sau o capcană, în care viața s-ar fi putut prinde ca un animal rănit. Boala și moartea, propria lui boală și propria lui moarte, le-a trăit și le-a descris. **Recitați Înmormîntare pe teren accidentat** și vă veți convinge. Nu le-a lăsat să-l înspăimînte sau să-l obsedeze. Căci una e să trăiești, în toată gravitatea sa, sentimentul sfîrșitului, și alta e să lași frica de moarte să te omoare. Avea oroare de capcane, adică de sistematizările teoretice false sau devenite astfel prin sclerozare, care sufocă viața oamenilor și o aservesc unor scopuri străine de ea. Cu o abnegație într-adevăr uluitoare, s-a dedicat acestui țel unic : **apărarea omului de cursele întinse ale raționalizărilor** care, mai devreme sau mai târziu, ajung literă moartă.

Dacă, în jurul lui Mazilu, critica a aglomerat mai multe confuzii decît în jurul oricărui alt scriitor contemporan, confuzii pe care, firește, numai soarele timpului le va risipi ca pe o ceață, explicația nu este totuși prea greu de găsit.

Satira lui nu a ocultat inteligența, iubirea, idealul, frumosul, făcându-i pe cititorii și spectatorii mai puțin atenți sau lipsiți de perspicacitate să exclame, derutați, că acest scriitor n-are, Doamne iartă-mă, nimic sfânt ! Alături de psiheri, poltroni, ariviști, lichele, cutre, pungăși, delapidatori, proști, sint prinși în „insectarul lui de buzunar” și oameni care iubesc frumosul, dar găsesc mijlocul de a transforma această iubire suavă într-o mască avantajoasă, sau femei care fac din sensibilitatea lor un farmec în plus și un atu în lupta pentru întemeierea unui cămin, sau oameni care fac din inteligență și ironie o servitute, un fel de obligație permanentă și oneroasă. Îmi amintesc că în piesa **Acești nebuni fățarnici** există un personaj, Adam, pentru care „incoruptibilitatea” nu este o virtute, ci un fel de monopol prin intermediul căruia înțelege să exercite asupra celorlalți o adevărată teroare. Iar licheaua perfectă, Agamiță Dandanache al lui Teodor Mazilu, este „omul cu o floare în mină”, personajul care și-a ales rolul cel mai suav, de ins perfect dezinteresat și îndrăgostit de frumos. Dacă este oarecum mai ușor să convii că proștii nu sint capabili să se bucure în mod real de frumusețea clarului de lună, ideea că și inteligența poate deveni un ecran care te împiedică să vezi mai departe de lungul nasului este mai greu de acceptat. De aici, uneori, nesiguranța cititorului sau a spectatorului și o stare pe care francezii o numesc, cu un cuvânt potrivit și intraductibil, **malaise**. Toți avem nevoie de un punct de sprijin, cu alte cuvinte, de ceva sfânt, inatacabil, care să nu poată deveni cu nici un chip obiectul derizunii, avem nevoie de un mic **Weltanschauung** personal, care să dea existenței valoare și sens. Mazilu pare să ne lipsească tocmai de acest minimum necesar, menit să ne asigure stima față de noi înșine. Pare numai. Scriitorul nu atacă, de fapt, principiile, ci manevrarea lor vicioasă, lipsa de conținut a unor vorbe mari, ca iubire, ideal, măreție, frumos, atacă strălucirea de tinichea pe care ele o capătă atunci cînd devin o imitație, un surogat, o poză, un clișeu, o mască, un refugiu comod, un mijloc de mistificare și automistificare, ambalat într-o aparență de universalitate. Inteligența critică a lui Teodor Mazilu aici își vedește forța, în perspicacitatea cu care denunță „ipocrizia disperării”, adeziunea dubioasă la idealurile nobile, perversiunea de a transforma orice, pînă și cele mai sublime taine, pînă și cele mai pline de gravitate sentimente, în monedă mărunță. Și are talentul inimitabil de a dezvălui, printr-o formulă memorabilă, concilierea vinovată a lucrurilor inconciliabile : „Nu fi proastă, Camelia, adoră absolutul ! Absolutul are căutare.”

Scriitorii satirici sint, de regulă, acuzați că nu văd și „partea bună” a lucrurilor. Mazilu nu putea să fie o excepție de la regulă. Dar „partea bună” există în scrierile lui, ea constă în afirmarea entuziastă a vieții ca mișcare, evoluție, ca refuz al oricăror constrîngeri. În numele vieții, care are nevoie de firesc, de plenitudine, de cinste și de libertate, respinge el osificările, clișeele, tentativele de îngrădire sau subordonare a umanității din om unor scopuri, în esență, inumane. Copia ideală, platoniciană, a lucrurilor la care visează acest scriitor profund ateu, se reconstituie dincolo de rampă sau de paginile cărților sale, în spațiul meditației noastre, unde își recapătă strălucirea pură și nealterată. Eliberatoare.

E prematur și indecent să emiți judecăți de critică literară, pe marginea unui mormînt. Știu asta, dar în același timp nu pot să vorbesc despre Teodor Mazilu decît așa cum vorbesc despre un om viu. Nu recunoștea alt Dumnezeu decît, viața, și viața nu are cale de mijloc, viața ori este, ori nu este...

Timpul va limpezi imaginea scriitorului, și poate va considera că piesele sau romanele sale au o construcție uneori defectuoasă, că nu sint destul de bine închegate. M-am hazardat o dată să spun ceva despre „epicul debil” și n-am mai scăpat de ironiile lui Mazilu, iată, sint douăzeci de ani de-atunci, și nu m-am răscumpărat nici azi păcatul. Cu siguranță însă că timpul va omologa existența unor tipuri pur maziliene, a unei atmosfere specifice, în care absurdul și fantasticul se împletesc cu realismul, și, în sfîrșit, a unui stil propriu, inconfundabil. Astăzi, oricine citește o frază ca : „Stăpin pe mijloacele sale de expresie, cunoscutul pictor nu se grăbi să ridice receptorul”, știe că este sau **poate fi** o frază de Teodor Mazilu. Luați aceasta drept singurul și adevăratul omagiu...

Georgeta HORODINĂ